

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента, доцента кафедри філософії, к.ф.н., Смоляги М.В

на дисертаційну роботу Міщенка Віктора Івановича
«ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-МОРАЛЬНА ДУХОВНІСТЬ В
ТЕХНОТРОННОМУ СУСПІЛЬСТВІ»

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 033 – Філософія

1. Актуальність теми та зв'язок з науковими планами і програмами.

У дисертаційному дослідженні вирішена актуальна наукова проблема, яка пов'язана з комплексом сучасних протиріч у розвитку цивілізації, що викликають цивілізаційну, антропологічну, екологічну кризи й загрожують існуванню людства. Формування планетарно-космічної цивілізації, яка є реальністю нашого часу, є відповідальним історичним етапом розвитку людства, який пов'язаний з вирішенням низки завдань щодо модернізації виробництва, перебудови суспільних відносин, формування нової ідеології і моралі, прийняття нових цінностей, які забезпечать успішну трансформацію до нової якості життя. Автор обрав методологію аналізу цих трансформаційних процесів через призму визначення нового типу духовності, яка охоплює усю сукупність найбільш важливих принципів, стратегій розвитку в їх системній цілісності, які визначають умови щодо подолання кризових явищ та мають забезпечити динамічний і стабільний розвиток. Суттєвим моментом створення нового типу духовності є концентрація уваги на ідеї гармонізації антропо-інфо-техно-екосфери, оскільки ускладнення структури цивілізаційного буття, неконтрольований розвиток технологічної і інформаційної підсистем приводять до таких негативних девіацій, які є загрозою закінчення історії людства. Тому серед низки таких моделей соціального розвитку, як «інформаційне суспільство», «техногенна цивілізація», «суспільство масового споживання», автор обрав модель

технотронного суспільства, функціонування якого передбачає гармонізацію високих технологій у промисловості та сучасних інформаційних технологій.

Актуальність роботи підтверджується також її зв'язком з науковими дослідженнями кафедри: кафедральна НДР «Філософсько-методологічні засади науки і техніки в сучасному суспільстві», номер державної реєстрації НДР: №0115U003360. Основна мета кафедральної НДР – розробка теоретико-методологічних основ сучасної науки та процесів науково-технічного розвитку в сучасному суспільстві. В межах дослідницької програми було обґрунтовано принцип пріоритетного розвитку техносфери з метою гармонізації структурних компонентів технотронного суспільства: з метою вирішення енергетичної кризи та подальшої трансформації цивілізації до планетарно-космічної.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація виконувалась відповідно до наукової програми 033 «Філософія», яка була впроваджена на кафедрі філософії, факультету соціально-гуманітарних технологій НТУ «ХП». На основі теоретичних висновків щодо цивілізаційного розвитку людства, визначення основних етапів його духовної історії, сенсу духовного виховання і основних ступенів духовного розвитку особистості на протязі життя запропоновані спеціалізовані курси навчальних дисциплін «Осягнення світу», «Співпричетність», «Інтелект, як засіб цивілізаційного творення», «Позитивне мислення особистості», «Духовний образ особистості та ступені духовного сходження». Окремі теми цих курсів вже знаходять втілення в процесі вивчення філософських дисциплін на різних рівнях навчання.

3. Аналіз змісту дисертації. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації.

Робота Міщенко В.І. є завершеною науковою роботою, містить дві анотації – українською та англійською мовами, вступ, чотири розділи, висновки, список літератури і додаток.

Дисертація Міщенко В.І. присвячена розгляду концепції інтелектуально-моральної духовності як історичного етапу духовного розвитку людства, що має мету визначити проблеми духовного розвитку людства і шляхи їх вирішення. З метою вирішення цього питання автором створена система, яка відбиває взаємозалежність цивілізаційного та духовного розвитку, виявлені етапи духовного розвитку людства у формі катарсичної, інноваційної та інтелектуально-моральної духовності, розглянуто механізм діалектичної спадкоємності в процесі духовної еволюції суспільства.

Об'єктом дослідження є духовність як феномен культури, предмет філософського дослідження полягає у розгляді інтелектуально-моральної духовності в процесі трансформації технотронного суспільства.

У першому розділі дисертації «Історичний вимір духовності в контексті цивілізаційного розвитку людства» проаналізовано етапи духовного розвитку людства в історичному контексті, починаючи з давнього світу. Досліджено становлення духовності як інтелектуально-моральної в історії філософії й культурі античності, середньовіччя, Нового часу.

У другому розділі «Концептуальні основи інтелектуально-моральної духовності» виявлено теоретичні засади інтелектуально-моральної духовності з використанням міждисциплінарної методології. Проаналізовано засади критичного раціоналізму в інтелектуально-моральній духовності, виведено соціальні засади науки в контексті постпозитивізму на тлі розвитку духовних процесів. Виділено культурологічні аспекти інтелектуально-моральної духовності, проаналізовано духовно-інтелектуальні аспекти філософії космізму.

В третьому розділі «Інтелектуально-моральна духовність як стратегія виживання та розвитку технотронного суспільства» розглянуто інтелектуально-моральну духовність як духовність перехідного періоду людства до планетарно-космічної цивілізації. Обґрунтовано причини ускладнення цивілізаційної структури буття, доведено про необхідність гармонізації антропо-інфо-техно-екосфери, розглянути сучасні тенденції у

розвитку інтелекту, зроблено висновок про необхідність формування глобальної планетарної моралі людства. Зроблено висновок про те, що у процесі еволюційного розвитку соціуму виникає складна суперечлива структура: антропо-еко-техно-інфосфера. Через складність та нерівномірність розвитку вона ініціює певні «девіаційні хвилі», що негативно впливають на духовний світ людини та стан екосистеми. Виходячи з необхідності гармонізації цієї структури, запропоновано стратегію розвитку технотронного суспільства та розроблена концепція інтелектуально-моральної духовності, яка включає в свій зміст найбільш значущі цілі й високі ідеали людей в своєму космічному призначенні.

У четвертому розділі «Духовний образ особистості: антропологічні виміри інтелектуально-моральної духовності» інтелектуально-моральна духовність розглянута в її антропологічному вимірі. Розглянуто чотири етапи духовного розвитку особистості, які вона проходить протягом життя від усвідомлення власного існування як людини до найвищих етапів духовної зрілості.

Висновки, сформульовані у роботі, мають достатнє обґрунтування, висвітлюють результати дослідження як вирішення висунутих в дисертації завдань.

Список літератури досить широко охоплює предметне поле дослідження, певною мірою відображає опрацювання автором значної кількості джерел філософського змісту (260 джерел).

Додаток містить інформацію про безпосередній зв'язок духовного та цивілізаційного розвитку, схеми, яка висвітлює процес діалектичного спадкування у процесі зміни основних історичних типів духовності, впровадження ідей дисертаційного дослідження в практику виховної роботи.

4. Наукова новизна одержаних результатів

Дисертації притаманна наукова новизна. З найбільш суттєвих в цьому плані досягнень можна назвати:

- вперше розглянуто умови формування інтелектуально-моральної духовності, показано її зв'язок з духовними вимірами, які існували в історичному розвитку людства. Визначено її концептуальні основи на підставі узагальнення та систематизації ідей різних філософських напрямків та визначено теоретичні, методологічні й аксіологічні засади;

- запропоновано цивілізаційний підхід з еко-антропологічним виміром, який дозволив сформуванню модель розвитку духовності в процесі її історичного становлення, виявлено її онтологічний статус як основи існування та виживання людства, що дозволило вийти на проблему взаємодії природа-розум в еволюційно-історичному та культурному становленні людства.

- сформована концепція розвитку технотронного суспільства на основі пріоритетного розвитку техносфери для вирішення екологічних проблем та всебічної гармонізації антропо-інфо-техно-екосфери: подальшої трансформації інформаційної сфери в інформаційно-аналітичну, безперервного інтелектуального саморозвитку людства та терраформації планети;

- виявлено онтологічний зміст інтелекту в створенні імітаційної моделі управління середовищем існування, яка передбачає можливості активної співпраці людського інтелекту з мислячим штучним інтелектом в імітаційних інтелектуальних системах біосферних процесів та формування моральних основ глобального колективного управління;

- досліджено основні етапи духовного розвитку особистості, смислові конотації структурних елементів «духовного образу» як форми прояву інтелектуально-моральної духовності в антропологічному вимірі, запропоновано теоретичні підходи формування духовного образу в контексті вищої освіти в умовах антропологічної кризи.

5. Достовірність отриманих результатів та висновків

Достовірність отриманих результатів зумовлена застосуванням комплексу загальнонаукових методів пізнання, залученням теоретичних підходів, внутрішньою несуперечністю теоретичних висновків – науковим

фактам дійсності, послідовністю та обґрунтованістю ланцюга умовиводів. Результати дослідження добре узгоджуються між собою, відповідають достовірним фактам, пройшли апробацію на міжнародних і вітчизняних конференціях, що дозволяє стверджувати про обґрунтованість наукових положень та висновків дисертації та їх достовірність.

6. Практична цінність одержаних результатів та рекомендації щодо їх подальшого використання

Практичні рекомендації та пропозиції, викладені в дисертації, мають бути використані в соціальній сфері з метою створення та подальшої еволюції технотронного суспільства, інформаційної сфери, формування умов щодо управління середовищем існування, включення людини в інтелектуальні імітаційні системи по управлінню біосферними процесами. Заслужують уваги пропозиції щодо розвитку антропосфери: інтелекту людини, нової планетарної моралі, духовного образу особистості, етапів духовного розвитку особистості. Цікавим є рекомендації щодо використання системи освіти як міцної системи соціального управління духовним розвитком людства на підставі використання почуття гносеологічного катарсису, мотивації до цивілізаційного творення, почуття співпричетності до суспільних проблем розвитку. Обґрунтована доцільність випереджального розвитку техносфери з урахуванням вирішення глобальних потреб людства та екологічних питань. Розроблена і досліджена модель духовного образу особистості. Досліджені основні етапи духовного розвитку особистості та можливі девіації.

7. Оформлення дисертації, дотримання вимог академічної доброчесності та повнота викладення наукових положень та результатів в опублікованих працях.

Дисертація виконана з дотриманням вимог академічної доброчесності, отримані результати дають підстави говорити про оригінальність роботи. У тексті містяться авторські ідеї, і не виявлено використання ідей інших науковців без посилання на їх роботи.

Основні ідеї автора та результати дослідження викладено у десятих фахових статтях, п'ятнадцяти статтях у інших наукових українських виданнях, а також в 37 міжнародних та українських конференціях, де була проведена апробація ідей, що викладені у дисертаційному дослідженні.

8. Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи

1. Розглядаючи основні напрями формування нової духовності як інтелектуально-моральної, автор зосереджується лише на інтелектуальній і моральній складовій, але слід було б приділити увагу соціальному аспекту формування технотронного суспільства та філософсько-соціологічним дослідженням, що безпосередньо пов'язано з питанням подолання соціальних деструкцій, удосконаленням системи управління, розвитком громадянського суспільства та правової держави.

2. Проблеми гармонізації антропо-інфо-техно-екосфери потребують подальшого розвитку і аналізу, насамперед в контексті взаємодії духовності, науки та техніки

3. Викриваючи вади сучасного інформаційного суспільства, автор посилається на роботи таких загальновідомих його критиків, як Frank Webster, Theodore Roszak, Maikl Buckland, Kristofer Mey, але не наводить їх аргументів, що значно посилило б концепцію технотронного суспільства.

4. Виходячи з концептуальних основ інтелектуально-моральної духовності, здобувач визначає важливий аспект в формуванні ноосферної концепції суспільства, але ноосферогенез практично не розглядається як стратегія розвитку самого технотронного суспільства.

5. Розглядаючи дидактичні аспекти формування духовності особистості, автор виділяє проблему гносеологічного катарсису, але ця ідея потребує подальшого розвитку.

В цілому, з урахуванням зазначених зауважень, які не знижують оригінальності та самоцінності проведеної роботи, її практичну значимість, дисертацію слід вважати завершеною науковою роботою.

9. Висновки:

Дисертаційна робота Міщенка В.І. є завершеною науково-дослідною роботою, яка містить науково-обґрунтовані результати, має наукову новизну та дає перспективи подальших досліджень. Тема дослідження відповідає галузі знань 03 – «Гуманітарні науки» та спеціальності 033 – «Філософія».

Отже, враховуючи актуальність теми, отримані результати та певну практичну значущість вважаю, що дисертаційна робота Міщенка Віктора Івановича «Інтелектуально-моральна духовність в технотронному суспільстві» відповідає вимогам 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціальної вченої ради Закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44 та вимогам до оформлення дисертації МОН України від 12.01.2017 № 40, а сам автор, Міщенко Віктор Іванович, заслуговує присудження йому наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 «Філософія».

Рецензент – кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії Національного
Технічного Університету «Харківський
Політехнічний Інститут»

Марина СМОЛЯГА

Підпис *Марини Смоляги*
ЗАСВІДЧУЮ:
ВЧЕНОЇ СЕКРЕТАР
НАЦІОНАЛЬНОГО-ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
"ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ"

ЗАЙЦЕВ Ю.І.

03 01

